

Platform Emek, Prekarite ve Ailenin Sosyal Maliyetleri: Ken Loach'un "Üzgünüz, Size Ulaşamadık (Sorry We Missed You)" Filmi Ekseninde Bir Değerlendirme

Dr. Öğretim Üyesi Tuğba GÜCENMEZ

Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,

Orcid: 0000-0001-9001-2926, E-mail: tgucenmez@adiyaman.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Ken Loach'un Üzgünüz, Size Ulaşamadık (Sorry We Missed You) filmi ekseninde platform emek, prekarite ve aile üzerindeki sosyal maliyetleri incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada film, neoliberal emek rejiminin yarattığı güvencesizlik ve kırılganlığı görünür kılan kültürel bir metin olarak ele alınmış; gig ekonomisinin aile yapısı, bakım emeği ve sosyal koruma mekanizmaları üzerindeki etkileri betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Ulusal ve uluslararası güncel literatürden yararlanılarak kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Bulgular, filmdeki karakterlerin karşı karşıya kaldığı gelir istikrarsızlığı, uzun çalışma saatleri, sosyal güvence eksikliği ve aile içi çatışmaların, platform ekonomisine ilişkin akademik literatürde vurgulanan yapısal güvencesizlik biçimleriyle örtüşüğünü göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, gig ekonomisinin görünürdeki esnekliğinin gerçekte emek üzerinde yoğun baskı oluşturduğunu; sosyal güvence gereksiniminin arttığını ve aile bağlarının zayıflamasına yol açtığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle platform çalışanlarının hukuki statüsünün yeniden tanımlanması, algoritmik denetimin şeffaştırılması ve sosyal koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi temel bir politika ihtiyacı olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gig Ekonomisi, Platform Emek, Prekarite, Aile, Sosyal Maliyetler, Ken Loach, Üzgünüz Size Ulaşamadık.

Platform Labor, Precarity, And The Social Costs Of Family: An Assessment Focused On Ken Loach's Film "Sorry We Missed You"

Abstract

This study aims to examine the social costs of platform labor, precarity, and family through Ken Loach's film Sorry We Missed You. In the study, the film is considered a cultural text that highlights the insecurity and vulnerability created by the neoliberal labor regime; the effects of the gig economy on family structure, care work, and social protection mechanisms are evaluated using descriptive analysis. A theoretical framework was established by drawing on current national and international literature. The findings indicate that the income instability, long working hours, lack of social security, and intrafamily conflicts faced by the characters in the film correspond to the forms of structural insecurity emphasized in the academic literature on the platform economy. As a result, the study reveals that the apparent flexibility of the gig economy actually places intense pressure on labor; the need for social security has increased and it leads to the weakening of family ties. Therefore, it is suggested that redefining the legal status of

platform workers, making algorithmic supervision transparent, and strengthening social protection mechanisms are essential policy requirements.

Keywords: Gig Economy, Precarious Work, Precarity, Family, Social Costs, Ken Loach, Sorry We Missed You

Giriş

Son yıllarda dijital platformlar aracılığıyla örgütlenen “gig ekonomi” olgusu, çalışma ilişkilerinde köklü dönüşümler meydana getirmiştir. Esneklik, bağımsızlık ve girişimcilik gibi olumlu söylemlerle pazarlanan bu yeni istihdam biçimleri, pratikte ise yaygın güvencesizlik, gelir dalgalanmaları ve artan denetim mekanizmalarını beraberinde getirmiştir. Gig ekonomiyi ortaya çıkan bu yeni çalışma düzeni, bireyler ve aileler üzerinde çeşitli sosyal ve ekonomik baskılar yaratmaktadır.

Ken Loach'un sineması, toplumsal gerçekçi estetik anlayışı sayesinde sosyolojik ve sosyo politik bir analiz için uygun görülmektedir. Loach, filmlerinde genellikle minimalist bir tarz benimsemekte ve 1960'ların İngiliz işçi sınıfı sinemasından aldığı toplumsal gerçekçi estetiği sürdürmektedir. Ken Loach'un Üzgünüz, Size Ulaşamadık (Sorry We Missed You) filmi, gig ekonomisinin aile yaşamı, bakım emeği ve bireysel dayanıklılık üzerindeki maliyetlerini çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Filmde, bir ailenin platform temelli istihdam koşulları altında günlük yaşamlarının nasıl dönüştüğü ayrıntılı olarak işlenmektedir. Özellikle uzun çalışma saatleri, belirsiz gelir akışı ve algoritmik ya da sözleşmeye dayalı denetim biçimleri, aile içi ilişkilerin ve dayanışmanın zedelenmesine yol açmaktadır.

Bu perspektif, gig ekonomisinin sadece ekonomik bir olgu olarak değerlendirilmemesi gerektiğini; aynı zamanda toplumsal dokunun dönüşümünde ve bireylerin kimlik ile gelecek güvencesizliğinin derinleşmesinde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, gig ekonomisi bireylerin ve ailelerin sosyal ve psikolojik dayanıklılığını sınanan, toplumsal ilişkilerde çözülmeye yol açan bir sürece dönüşmektedir.

Kuramsal çerçeve açısından, Guy Standing'in prekarya tanımlaması, gig ekonomisinin yarattığı belirsizliğin ve geleceksizlik hissinin toplumda yeni bir kırılma sınıf ürettiğini vurgulamaktadır. Prekarya sadece ekonomik yoksunluğu değil, aynı zamanda güvenlik, aidiyet ve öngörülebilir bir gelecek eksikliğini ifade etmektedir (Standing, 2011: 22). Srnicek'in platform kapitalizmi

çözümlemesi ise, veri, ağ etkisi ve algoritmik yönlendirme yoluyla değer üretiminin çalışanlar üzerinde risklerin nasıl betimlendiğini teorik olarak açar (Srnicek, 2017: 48).

Kuramsal çerçeve açısından, Guy Standing'in prekarya tanımlaması, gig ekonomisinin yarattığı belirsizliğin ve geleceksizlik hissinin toplumda yeni bir kırılma sınıf ürettiğini vurgulamaktadır. Prekarya sadece ekonomik yoksunluğu değil, aynı zamanda güvenlik, aidiyet ve öngörülebilir bir gelecek eksikliğini ifade etmektedir (Standing, 2011: 22). Bu yaklaşım, gig ekonomisinde çalışanların karşı karşıya kaldığı maddi ve manevi güvencesizliği açıklamaya yardımcı olurken, bireylerin toplumsal bağlarının zayıflamasına ve aidiyet duygusunun aşınmasına da işaret etmektedir. Özellikle gelir dalgalanmaları, sosyal haklardan yoksunluk ve sürekli belirsizlik hali, prekaryanın belirleyici unsurları olarak öne çıkmakta; bu durum bireylerin gelecek planlaması yapmasını ve toplumsal dayanışma ağlarına katılımını zorlaştırmaktadır.

Srnicek'in platform kapitalizmi çözümlemesi ise, dijital platformların ekonomik değer üretimini veri toplama, ağ etkisi ve algoritmik yönlendirme yoluyla gerçekleştirdiği ve bu süreçte çalışanlar üzerindeki risklerin nasıl yeniden dağıtıldığı üzerinde durmaktadır (Srnicek, 2017: 48). Platformlar, görünürde altyapı sağlayıcı olarak faaliyet gösterirken, gerçekte iş süreçlerinin yönetimi ve ücretlerin belirlenmesi gibi temel kararları algoritmalar aracılığıyla denetlemekte ve emek süreçlerini görünmez biçimde kontrol etmektedir. Bu yapı, çalışanların iş güvencesizliğini artırırken, sorumlulukların ve risklerin tamamını bireye yükleyen bir sistemin oluşmasına yol açmaktadır. Sonuç olarak, Srnicek'in yaklaşımı, platform ekonomisinin çalışanlar açısından kırılma ve belirsizliği derinleştiren bir yapısal dönüşüm yarattığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, Üzgünüz, Size Ulaşamadık filmini betimsel analiz yöntemiyle ele alarak, platform emek pratiklerinin prekarite ile olan bağıntılarını ve bunun aile düzeyinde ürettiği toplumsal maliyetleri kuramsal literatür ışığında tartışmayı amaçlamaktadır. Araştırma, filmde elde edilen betimsel verileri, kuramsal çerçeveye ilişkilendirerek platform kapitalizminin aile ve sosyal güvence üzerindeki yansımalarını açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Çalışmanın devamında önce literatür ve kuramsal çerçeve sunulacak, ardından film çözümlemesi ve politika önerileri ele alınacaktır.

Kuramsal Çerçeve

Gig Ekonomi ve Platform İş Modeli

Gig ekonomisi, sürekli istihdam ilişkisi yerine kısa süreli, görev bazlı ve esnek ancak güvencesiz çalışma biçimlerini ifade etmektedir. İşveren-işçi ilişkisi çoğunlukla dijital platformlar aracılığıyla kurulmaktadır (De Stefano, 2016: 7). Bu modelde çalışanların genellikle “bağımsız yüklenici” olarak tanımlanması, sosyal güvenlik, ücret istikrarı ve iş güvencesi alanlarında önemli riskler ortaya çıkarmaktadır (Kalleberg, 2011: 58). “Crowdwork” olarak tanımlanan çevrimiçi mikro-görevlerin yapılması (ör. veri girişi, etiketleme) ile mekânla ilişkili, teslimat, taşıma veya hizmet temelli işler gig ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Gig ekonomisi; geleneksel iş ilişkilerinde bulunan “belirli süre, düzenli ücret, sosyal güvence” gibi özelliklerin büyük ölçüde ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Standing (2011), gig ekonomisinin istikrarsız, düşük güvenceye dayalı bir emek piyasası yarattığını; bunun da “prekarya/prekarite” olarak adlandırılan yeni bir güvencesiz sınıfı ortaya çıkardığını vurgulamaktadır. Bu sınıfın temel özelliği, gelir dalgalanmalarının fazlalığı, sosyal haklardan yoksunluk ve sürekli belirsizlik hâlidir.

Türkiye’deki literatürde de gig ekonomisinin özellikle kayıt dışı çalışmayı besleyen, gelir dalgalanmalarına açık, yüksek esneklik fakat düşük güvence karakterine vurgu yapılmaktadır (Ünal & Temiz, 2022: 144). Yurgiden’in (2023) çalışması da Türkiye’de konum bazlı iş ilanı uygulamalarının hızlı biçimde yaygınlaştığını ve platformların istihdamın niteliğini dönüştürdüğünü göstermektedir.

Platform iş modelinde ise, ekonomik değer üretimi, veri toplama, algoritmik yönlendirme, ağ etkisi ve kullanıcı tabanı aracılığıyla pazar oluşturma süreçlerine dayandırılmaktadır. Platformlar, altyapı sağlayıcı olarak görünmelerine rağmen, iş süreçlerini doğrudan yönetme, ücretleri algoritmalar yoluyla belirleme ve emek süreçlerinin denetimini görünmez bir biçimde üstlenme özelliklerine sahip yapılardır (Srnicsek, 2017: 42).

Vallas ve Schor (2020), platformları işin organizasyonunu dağıtan fakat kontrolü merkezileştiren yeni bir kapitalist model olarak tanımlamaktadır. Bu sistemde algoritmik denetim, çalışanların performansını süre, hız ve teslimat oranı gibi veriler üzerinden sürekli olarak izlemektedir.

Türkiye’de yapılan çalışmalar platform ekonomisinin kayıt dışı çalışmayı artırdığı, gelir istikrarsızlığı yarattığı ve çalışanları “girişimci” görünümü altında güvencesizliğe ittiğini

göstermektedir (Ertürk, 2022: 233). Özellikle sosyal güvenlik primlerinin düzenli ödenememesi, iş kazalarında sorumluluğun belirsizleşmesi ve sosyal haklara erişimde güçlükler gig ekonomisi çalışanlarının karşılaştığı başlıca sorunlardır (Ünal & Temiz, 2022: 148).

Gig ekonomisi ve platform tabanlı iş modeli, dijitalleşmenin getirdiği esneklik söylemine rağmen çalışanlar açısından haklar, güvence ve gelir istikrarında kırılganlıklara neden olmaktadır. Bu nedenle hem uluslararası hem de ulusal düzeyde hukuki ve sosyal politika alanlarında düzenlemeler yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Prekarya/Prekarite Kavramı

Guy Standing'in "prekarya/prekarite (precariat)" kavramı, esnekleşen neoliberal emek rejiminde iş güvencesinden yoksun yeni bir toplumsal kesimi tanımlamaktadır. Standing, dünyada giderek genişleyen güvencesiz çalışan kitleyi "çalışan yoksullar" veya "güvencesiz işçiler" olarak adlandırmaktadır. Bu bireylerin "bir geleceği olmayan ve 'toplumsal hafızadan yoksun' işlerde çalıştıklarına" dikkat çekmektedir. Prekarite, geleneksel iş güvencesinin erozyona uğradığı bir ortamda, gelir dalgalanmalarına açık, sosyal haklardan mahrum ve sürekli belirsizlik içinde çalışanların oluşturduğu bir sınıf olarak öne çıkmaktadır. Bu toplumsal kesimin ortak özelliği, işlerinin sürekliliğinin olmaması ve yaşamlarının temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanmalarıdır. Ayrıca, prekaryanın iş yaşamındaki bu belirsizlik ve istikrarsızlık, sosyal aidiyet duygusunun zayıflamasına ve toplumsal hafızayla bağlarının kopmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, Standing'in vurguladığı gibi, prekarya; yalnızca ekonomik anlamda değil, sosyal ve psikolojik boyutlarda da derin kırılganlıklar barındırmaktadır (Standing, 2014).

Prekarite, günümüzde yalnızca geleneksel olarak marjinal gruplarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda orta sınıfları da kapsayacak şekilde yaygınlık kazanan bir toplumsal olgu haline gelmiştir.

Prekarite, yalnızca ekonomik güvencesizliği değil, bireyin tüm yaşamını etkileyen çok boyutlu bir durumu ifade etmektedir. Prekaritenin en önemli özelliği, düzensiz ve yetersiz gelire sahip olmakla birlikte sosyal güvenceden mahrum kalmaktır. Prekarya olarak tanımlanan bu grup, sabit ve tahmin edilebilir bir ücret alamadığı için işsizlik korkusu ve gelecek endişesiyle yaşamaktadır. Guy Standing'in vurguladığı gibi, bu durum kişilerin "emek piyasası güvencesi" ve "gelir güvencesi" gibi temel güvenliklerden yoksun olması anlamına gelir. Özellikle gig ekonomisi ve sıfır saat

sözleşmeleri gibi yeni çalışma biçimleri ise bu ekonomik güvencesizliğin temelini oluşturmaktadır (Standing, 2014).

Ekonomik istikrarsızlık, toplumsal ilişkilerde zayıflamaya ve bireylerin giderek daha fazla yalnızlaşmasına da neden olmaktadır. Bu süreçte, aile bağları da dâhil olmak üzere geleneksel sosyal ağlar çözülmekte ve bireyler destek mekanizmalarından yoksun kalabilmektedir (Standing, 2014).

Sürekli süren belirsizlik, bireylerin psikolojisinde derin izler bırakmaktadır. Prekarya grubu ise sıklıkla öfke, dışlanmışlık hissi, kaygı, stres, umutsuzluk ve özsaygı eksikliği gibi duyguları yoğun olarak yaşamaktadır. Prekarite, bireyin kimliği ve yaşamı anlamlandırma biçimi üzerinde varoluşsal etkiler yaratmaktadır. İstikrarlı bir istihdam ilişkisinin bulunmaması, kişinin mesleki kimliğini oluşturmasını güçleştirirken aidiyet duygusunda azalmaya yol açmaktadır. Standing tarafından "kısmi vatandaşlık" şeklinde tanımlanan bu durum, bireyin toplumsal yaşama tam ve eşit şekilde katılımını sınırlamaktadır (Standing, 2014).

Yöntem

Bu çalışmada betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Betimsel analiz, bir olguya veya metne ilişkin detaylı bir tasvir sunarak, temel yapıların belirlenmesini sağlamaktadır (Creswell & Poth, 2018). Betimsel analiz, olgu ve metinlerin anlam boyutunu açıklamaya odaklanan, verideki örüntü ve temaları sistematik olarak ortaya koyan nitel araştırma yöntemlerinden biridir (Miles, vd., 2014).

Bu çerçevede, film sahneleri ile yüklenen belge metni ayrıntılı biçimde incelenmiş ve gig ekonomisi ile güvencesiz çalışma temaları; karakterler, diyaloglar, olay örgüsü üzerinden değerlendirmeye çalışılmıştır. Ayrıca literatür taraması, Web of Science ve Google Scholar gibi bilimsel veritabanlarından elde edilen kaynaklarla desteklenmiştir.

Veri hazırlığı ve kodlama süreci şu adımlarda gerçekleştirilmiştir:

- Veri seti oluşturulmuştur; bu aşamada film metni (senaryo veya transkript notları), filmde öne çıkan sahne betimlemeleri ve kullanıcı tarafından yüklenen çözümleme metinlerindeki ilgili pasajlar bir araya getirilmiştir.

- Tüm metinler birkaç kez okunarak veri yakın okuması yapılmış, önemli pasajlar belirlenmiş ve notlar alınmıştır (Braun & Clarke, 2006).
- Açık kodlama yaklaşımıyla ilk kodlama aşamasında metin parçası düzeyinde betimleyici kodlar üretilmiş ve oluşturulan kod listesi yeniden gözden geçirilmiştir
- Benzer kodlar gruplanarak ön-temalar ve ana temalar ortaya çıkarılmıştır.
- Tema doğrulama ve yeniden düzenleme — temalar veri setine geri uygulanmış, tutarlılık ve örneklenebilirlik açısından gözden geçirilmiştir (Miles vd., 2014).

Tablo 1. Analiz Kategorileri

Analiz Kategorisi	Tanımı	Filmdeki Yansıması
Güvencesiz çalışma	Sosyal güvencesiz, düzensiz, geçici işler	Ricky'nin kargo dağıtıcılığı, Abbie'nin evde bakım hizmetleri
Esnek çalışma	Öngörülemeyen, değişken çalışma saatleri	Ricky'nin izin alamaması, sürekli mesai
Aile dinamikleri	Çalışma koşullarının aile ilişkilerine etkisi	Çocuklarla yaşanan çatışmalar, iletişimsizlik
İdeolojik söylem	"Kendi işinin patronu olma" söylemi	Maloney'nin Ricky'ye vaatleri

Güvenirlilik ve geçerlik için kodlama şeffaflığı, iki aşamalı doğrulama, üçgenleme ve örneklem zenginliği sağlanmıştır (Patton, 2002; Miles, vd., 2014). Ayrıca, yorumsal iddiaların kuramsal kaynaklarla tutarlılığı düzenli olarak kontrol edilmiştir.

Betimsel analiz, yorumlara açık olması nedeniyle elde edilen çıkarımların genellenebilirliğini sınırlamaktadır ancak bu çalışmanın amacı, platform emek rejiminin aile üzerindeki olası yapısal

etkilerini kuramsal bir çerçevede ayrıntılı olarak betimlemektir. Sonuç bölümünde ise, betimsel bulgular kuramsal literatür ve politika tartışmalarıyla ilişkilendirilerek çeşitli öneriler sunulacaktır.

Analiz ve Bulgular

“Kendi İşinin Patronu Olma” Düşüncesi ve Özneleşme

Filmde Ricky’nin “kendi işinin patronu” olma iddiası, neoliberal özneleşmenin ideolojik boyutunu gözler önüne sermektedir. Bu yaklaşım, bireylere özerklik vaat ederek onları risk almaya teşvik etmektedir. Fakat pratikte gelir güvencesizliği, artan bakım sorumlulukları ve psikososyal sorunlar gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır (De Stefano, 2016).

Ricky’nin başkasının yanında işçi olarak çalışmaktansa “kendi işini kuran” bir birey olma isteği, neoliberal formasyonun ideolojik araçlarının yarattığı illüzyonda kendisine yer bulmaktadır. Yeni piyasacı reklam kurgusu ile “biz” den çok “ben” imgesinin öne çıkarıldığı filmde, “Kendin Ol”, “Kendini Yarat”, “Kendin Başar” gibi aforizmalar dikkat çekmektedir. Böylece birey ile üretim ilişkileri arasında yeni bir bağ olduğu görülmektedir (Coşkun, 2021:69). “Ben” ve neoliberal formülasyon bir yandan bireyi “özne” konumuna getirerek kolektif iradenin anlamsızlığına ikna ederken bir yandan da Adorno’nun ifade ettiği üzere bu evrede ortaya çıkan “birey” mutlak olarak mülkiyet ilişkilerinin bir yansıması olarak kimlik kazanmaktadır (Adorno, 2017:161).

Ricky’nin kendi işinin patronu olma isteği Byung-Chull Han tarafından neoliberal bir iktidar tekniği olan “psikopolitika” olarak adlandırılmaktadır. Bu teknik ile “birey” kendisini “özne” olarak konumlandırmakta yaşam formunun varlığını kafasında oluşturduğu idealize nosyonlarla biçimlendirmektedir (Byung-Chull Han, 2020: 33). Byung-Chull Han tarafından ifade edilen bu görüş çok daha öncesinde Althusser tarafından “ideoloji” nosyonu üzerinden ifade edilmiş ve ontolojik ilişkiler ağı için önemli bir kategorizasyon oluşturmuştur (Althusser, 2003:85-90). Althusser’e göre bireylerin dünya görüşleri imgesel olan ve gerçekliğe denk düşmeyen ideoloji tarafından belirlenmektedir (Althusser, 2003:86). Ricky’nin yeni başladığı işinde kendisini işçi değil “patron” olarak görmesi ifade edilen imge ile gerçek arasında kurduğu ideolojik ilişkiden kaynaklanmaktadır. Oysaki “gerçek”in kendisi bağlı olarak çalıştığı şirketin sömürü mekanizmasını kuran ana merkez olduğu verisidir. Aynı zamanda kurulan bu ideolojik tahakküm ile “özne” faili değil kurbanı işaret etmektedir. Ricky’nin içerisinde bulunduğu sistemle değil her

daim aile fertleri ile tartışma içerisinde olması da ifade edilen tekniğin ideolojik tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Neoliberal politikaların yarattığı “ideolojik” nüanslar bireylerin gerçekle imge arasındaki ayrımı silikleştirmelerine neden olmaktadır. Ricky'nin “kendi kendisinin patronu” olma istek ve arzusu da bu bağlam içerisinde “gerçek ve imge” ikilemi üzerinden okunmalıdır. Dardot ve Laval ifade edilen duruma yönelik farklı bir bakış açısı geliştirmiştir. Onlara göre bir işçinin “kendi kendisinin patronu” olma isteği neoliberal evrede Lacancı bir yöntemdir. Lacancı yöntemin en önemli özgünlüğü ise içerisinde bulunan arzusun aslında ötekinin arzusu olduğudur (Dardot & Laval, 2009: 367). Böylece işçi kendisine yabancılaşmakta aynı zamanda “patron” da olamamaktadır. Ortaya çıkan kaotik tablo neoliberal ekonomik formasyonun yarattığı sorunlu durumlardan sadece birisidir.

Sosyal Güvence Sorunu ve Emek İlişkileri

Platformların çalışanlarını sıklıkla “bağımsız yüklenici” olarak sınıflandırması, sosyal güvenlik ve iş hukuku bağlamında kayda değer bir tartışma doğurmaktadır. De Stefano (2016) tarafından belirtildiği üzere, gig çalışanlarının önemli bir bölümü ekonomik açıdan platformlara bağımlı durumdadır. Bu nedenle, söz konusu çalışma modeli “bağımsız” olmaktan çok örtülü bir istihdam ilişkisi niteliği taşımaktadır. Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalar da benzer şekilde, gig çalışanlarının iş hukuku kapsamındaki korumalardan mahrum kaldığını ve mevcut yasal düzenlemelerin bu alanda yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır (Ünal & Temiz, 2022: 148).

Kalleberg (2011), sosyal güvenlik sistemlerinin esnek çalışma biçimlerine uyum sağlamadaki yetersizliği sebebiyle, güvencesiz istihdamın modern kapitalizmin olağan bir unsuru haline geldiğini belirtmektedir. Standing (2011) ise, söz konusu güvencesizlik durumunun prekarya kavramının temel unsurunu oluşturduğunu; ücrette sürekliliğin olmaması, sosyal hakların eksikliği ve hukuki belirsizliklerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde riskleri artırdığını vurgulamaktadır.

Ricky'nin kendi işinin patronu olma isteği tam da ifade edilen “yeni piyasa koşulları” üzerinden okunması gereken bir durum olmakla birlikte [kendi arabası ile dağıtım yapan bir kurye] herhangi bir sosyal güvenceden izin ya da sigorta gibi haklardan yoksun olduğu da belirtilmemiştir. Neoliberal

politikalar ve sürdürücüleri zamanla her şeyin özelleştirilmesini savunurken sosyal devletten kalan “yardım” ve “zorunlu kamu hizmetleri”nin devlete “gereksiz bir yük” olduğu üzerinde durmaktadırlar (Uğuz & Çalışkan, 2022: 19). Filmin bir sahnesinde Ricky’nin saldırıya uğraması ve sonrasında gittiği hastanede yaralı bir biçimde saatlerce beklemesi ifade edilen zorunlu kamu harcamalarının sadece sağlık sektöründe görülen bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Neoliberal politikalar ekseninde ortaya çıkan yeni işleyiş modelinde “insan unsuru”nu önceleyen şirketler, tüm çalışma perspektiflerini bireyin özneliliği üzerinden inşa etmektedir. (Yılmaz & Genel, 2021:253). Başka bir deyişle çalışan ve işçiden farklı olarak “kendi kendisinin patronu” olan birey şirkete içsel ancak aynı zamanda konumlandığı yer açısından da dışsal bir pozisyon almaktadır. İsteddiği zaman tatil izninin olmaması, işe gelmemesi halinde çok ciddi yaptırımlara maruz kalması [para cezası vd.], sağlık haklarının elinden alınması gibi unsurlar bir sermaye bileşeni olan şirketin “kendi kendisinin patron”u olan bireyi “özgür” kılması ile açıklanabilir. “Özgür” kılınan bireyin kendi işini kendi alanında kurması onu sadece kendi üretimi sonucu oluşan sermayeden değil aynı zamanda toplumsal sermayeden de sorumlu tutmaktadır. Bireyleri girişimci “rakamlar” olarak gören yeni neoliberal entegrasyon aynı zamanda işçiler arasında birbirilerine rekabet edebilecekleri bir ortam yaratmıştır (Uğuz & Çalışkan, 2022: 17). Neoliberal ekonomik formasyon içerisinde bedeni ile ücretlendirmek zorunda kalan işçiler arasında bir nevi “sosyal darwinizm” olarak adlandırılan bir kurmaca oluşturulmuştur. İfade edilen kurmacaya göre yükselen rekabet ortamına uyum sağlama ilkesi üzerinden “en çalışkan” ve “en yetenekli” olanlar sistem içerisinde kalırken kaybedenler ise bu durumda “yetenekli olmayan”lardır (Uçkaç, 2019: 795). Ricky’nin iş yerinde işçilerin birbirlerine karşı pek de “yardımsever” olmayan tavırları ifade edilen kurmacanın nasıl bir “zorunluluk” olduğunu ustalıkla izleyiciye sunulmaktadır. Neoliberal söylem ve bu sisteme yayılmış olan ilişkiler ağı; rekabetçiliğin “ben” merkeziliği üzerinden şekillenmektedir (Yıldırım, 2021: 113). Ayrıca, bugüne kadar gelen tüm değer yargılarının bir kenara bırakılmasına vesile sağlamaktadır. Rekabetin hızlandığı ve ayakta kalmanın “ben” üzerinden şekillendiği bu düzeyde değişimin sonuçları, modern ve yeni olana yönelimlerin yanında, anomi denilen sapmayı ve toplumun atomize edilmesini de beraberinde getirmektedir (Yıldırım, 2021: 117). Neoliberal politikaların bir özgürlükler perspektifi sunması ile emekçi kesimlerin oldukça zor şartlar altında yaşam mücadelesi vermesi paradoksal bir dışavurum olmakla birlikte film içerisinde Ricky’in özgür ancak ana şirkete “bağlı” olduğu unsuru gözden kaçmamalıdır.

Aile Dinamikleri ve Sosyal Maliyetler

Uzun çalışma saatleri, iletişim kopukluğu ve ekonomik kaygılar, aile içi çatışmaları derinleştirmektedir. Filmde görülen çocuk-ebeveyn ilişkisindeki bozulma literatürde öngörülen gerçek etkilerle uyumludur (Kalleberg, 2011; Standing, 2011). Loach'un bu filminde Ricky'nin akşam yemeği bile yiyememesi ya da sürekli geç saatlere kadar çalışması, yalnızca onun kişisel olarak yorulmasına sebep olmakla kalmaz; bakım sorumluluğunun farklı şekilde paylaştırılması, çocuklarla olan ilişkilerin zayıflaması ve eşler arasındaki duygusal mesafenin artması gibi ek sonuçlar doğurmaktadır. Ricky'nin evde bulunmaması, çocuğun davranış sorunlarının ortaya çıkmasına ve aile içi çatışmaların büyümesine yol açarken, ailenin ortak psikolojik direncini de azaltmaktadır.

Oldukça geç saatlere kadar çalışan, akşam yemeği bile yemeye fırsat bulamayan Ricky, içerisinde bulunduğu neoliberal dönemin sömürü çarkında, herhangi bir işçiden çok daha geri bir pozisyonda olduğunun hızlı bir şekilde farkına varmaktadır. Saatlerce çalışmanın "güzel yaşamak" için bir anlam ifade etmediğini idrak etmektedir. Yalçın Göymen, neoliberal politikaların bireyi; esnek çalışma koşulları çerçevesinde kendi özgürlüğünü iş sahası ile birleştirebileceğine ve kendi arzularının başat olacağına inandırdığını kaydetmektedir (Yalçın Göymen, 2017: 29-30). Ricky'nin içerisinde bulunduğu bu pozisyon aynı zamanda kısa bir süre sonra "refaha" varacağı arzusu ile şekillenmektedir. Oysaki ilerleyen zaman ve ortaya çıkan gündelik sorunlar meselenin çok daha farklı bir yüzü olduğunu izleyiciye sunmaktadır.

Platform işlerinin denetim mekanizmaları da aile maliyetlerini yükseltmektedir. Platform iş modeli zaman baskısını ve performans yaptırımlarını yoğunlaştırmaktadır. Sürekli "çalışır durumda olma" baskısı, iş dışı yaşamın planlanmasını ve bakım faaliyetlerini eritmektedir (De Stefano, 2016: 11). Vallas ve Schor (2020) bu süreçleri algoritmik yönetimin psikososyal yüküyle ilişkilendirmektedir. Açıkçası sadece daha uzun çalışma saatleri değil, sürekli izleniyor olma kaygısı da aile içinde sinirsel gerilimleri artırmaktadır.

Hem Ricky'nin hem de eşi Abbie'nin uzun saatler çalışması [filmin bir sahnesinde Abbie'nin baktığı bir kadın çalışma kartını görerek -sabah 07.00 akşam 21.30- "8 saatlik çalışma durumuna ne oldu" diye sorar] birbirlerini görememelerine neden olmaktadır. Bu durum aile içerisinde bir soğukluğun dahası krizlerin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Evin büyük çocuğu

Sebastian'ın ergenlik evresine ek olarak evde aile maneviyatını hissetmiyor oluşu ciddi bir probleme işaret ederken, Sebastian'ın gerek okulda hırçın bir kişilik sergilemesi gerekse dışarıda "ahlaksız" bir tavır [hırsızlık] sergilemesi tüm yaşananların bir sonucu olarak okunmalıdır. Burada Sebastian'ın bu hale gelmesinde ergenlik, en son aklımıza gelmesi gereken veri gibidir. Neoliberal sistem içerisinde bireyin yaşadığı depresif durumlar, sistemin bireyler üzerindeki olumsuz etkisi olarak tarif edilmektedir (Coşkun, 2021: 65). İçinde bulunduğumuz dönemde birey kendisini "yalnız" hissetmektedir. Bireyleri birbirine bağlayan toplumsal ağlar ise olabildiğine zayıflamış geleneksel bağlar hale gelmiştir. Yeni ekonomik formasyon yeni üst yapısal aygıtları ortaya çıkarmıştır. Sebastian'ın kendi varoluşuna anlam kazandırma pratikleri [grafitti sanatı vd.] neoliberal izdüşümlerin yarattığı açıklıkla anlam kazanmaktadır. Simmel'in ifade ettiği biçimde "özne ne kadar yaratma gücüne sahipse yaşam o kadar anlamlıdır" (Simmel, 2006:85) kurgusu Sebastian'ın arkadaşları ile girdiği "sanat pratiğinde" kendisine yer bulmaktadır.

Evin küçük kızı Liza ise tüm bu olanlardan en haberdar olan "izleyici" olarak konumlandırılmış bir figür olarak belirmekte, ailesinin dağılmasına ve krizlere müdahale etmeye çalışmaktadır. Tüm film boyunca aile fertlerinin sadece bir akşam birlikte yemek yemeleri sahnesi ve atılan kahkahalar sembolik olarak neoliberal politikalar ekseninde mutluluğun ancak ender anlarda ortaya çıkan bir nüans olmasına yönelik alegorik bir anlatım gibidir. Neoliberal politikaların bir ailenin nasıl yok olmasına neden olduğu çok minimal bir ekseninde dar çekimler özelinde verilirken, özelde bireyin genelde ise en küçük sosyolojik grup olarak nitelenen ailenin nasıl bir kriz içerisine girdiğini ekonomik formasyon girdileri ekseninde işlemektedir. Ailesine vakit ayıramayan Ricky ve Abbie giderek aile nüansına yabancılaşmakta ve birbirlerinden de uzaklaşmaktadır. Ricky'nin zaman zaman çalışma saatlerinin uzunluğundan yıpranan psikolojisi onu saldırgan birisi haline sokarken özellikle kargo sahipleri ile girilen ilişkide patlayan sinirler oradaki "bireylere değil" öz itibarıyla sistemdir. Çünkü o müşterileri karşısındaki bireyi, bir birey olarak değil maddi bir hizmet verici olarak algılamalarına neden olan ana unsurda toplumsal formasyonun yarattığı "iş bölümü" sürecidir. Her şey maddeleşmekte her şey belirli bir zaman diliminde oluşmaktadır...

Filmde hem Ricky hem de Abbie'nin uzun çalışma saatleri, bakım yükünün aile içinde kim tarafından üstlenileceği sorusunu da gündeme getirmektedir. Kadınların çoğu zaman bakım emeğini ücretsiz üstlenmek zorunda kalarak ek yükü karşılaması, neoliberal sistemde cinsiyetçi iş bölümünün genel göstergesidir. Dolayısıyla gig ekonomisinin yol açtığı zaman yoksunluğu,

sadece bireysel değil, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri de derinleştirmektedir (Ünal & Temiz, 2022: 148).

Bu çalışmanın bulguları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

(1) “Üzgünüz, Size Ulaşamadık (Sorry We Missed You)” filmi, gig ekonomisinin yol açtığı güvencesizlik ile bunun aile üzerindeki olumsuz etkilerini gerçekçi ve ikna edici bir biçimde ortaya koymaktadır. Filmde Sean ve eşi Tanya'nın deneyimleri, platform tabanlı esnek çalışma koşullarının sağlık sigortası eksikliği, gelirden istikrarsızlık ve tükenmişlik gibi sorunlara yol açtığını göstermektedir. Bu sonuçlar, mevcut literatürdeki eğilimlerle uyumludur (Bakın, 2023).

(2) Platform iş modelleri, çalışanları “girişimci” olarak etiketleyerek şirketlerin yükümlülüklerden sıyrılmasını hedeflemektedir. Bu yaklaşımda, çalışanlar sözde bağımsız konumda görülmektedir ancak pratikte iş kanunundan doğan düzenli gelir, tatil hakkı, iş güvencesi gibi pek çok temel hak ortadan kaldırılmaktadır. Neoliberal ekonomik sistemin sunduğu bu “girişimci” kimliğin, esasen emekçiler için ciddi bir güvence eksikliği anlamına geldiği açıkça görülmektedir. Şirketler, iş ilişkisini klasik işçi-işveren bağlamından çıkararak, tüm sorumluluğu ve riskleri çalışana yüklemekte; sosyal haklar ve yasal korumalar ise büyük ölçüde devre dışı bırakılmaktadır. Böylece platform ekonomisi, esnekliğin ötesinde, çalışanın korunmasız ve güvencesiz bir pozisyonda kalmasını sistematik olarak pekiştirmektedir (Karagöz & Başkoç, 2022).

(3) Bu nedenle, politika düzeyinde platform çalışanlarını da kapsayacak şekilde yeni düzenlemelerin yapılması ve kapsamlı sosyal güvence mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.

Tartışma ve Sonuç

“Üzgünüz, Size Ulaşamadık (Sorry We Missed You)” filminin anlatımındaki temalar, platform ekonomisinin pratikleriyle örtüşmektedir. Filmde aileyi geçindirmeye çalışan Sean'ın, bir teslimat platformunda “esnaf-kurye” statüsünde çalışması esnek saatler, düzensiz gelir ve belirsiz hedefler altında şekillenmektedir. Bu durumlar aynı zamanda iş güvencesizliğini de yaratmaktadır. Örneğin Bakın (2023), platform ekonomisinin neoliberal esneklik ve kuralsızlaştırma politikalarının bir uzantısı olduğunu; platformların kendilerini teknolojik bir aracı olarak tanımlayıp çalışanlarını

bağımsız yüklenici olarak sınıflandırdığını belirtmektedir. Sonuç olarak platform işçileri “esnek çalışma süreleri, öngörülemeyen gelir akışı, örgütlenme zorlukları ve sosyal koruma eksikliği” nedeniyle güvencesizleştirilmektedir. Kalleberg (2009), 1970’lerden itibaren iş güvencesizliğinin küresel çapta önemli ölçüde arttığını belirtmektedir. Ayrıca, kayıt dışı, belirsiz ve riskli çalışma biçimlerinin, II. Dünya Savaşı sonrasında hâkim olan görece güvenli istihdam ilişkilerinin yerini aldığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla filmde yansıtılan aile içi mağduriyetler, yalnızca birer bireysel olay değil, neoliberal dönüşümle bütünleşmiş sistematik bir sürecin sonucudur.

Platform ekonomisinin bu yeni çalışma biçimini oluşturan zihniyet de filmde açıkça görülmektedir. Karagöz ve Başkoç (2022), neoliberalizmin 21. yüzyıldaki tezahürü olarak görülen serbest (freelance) çalışma modelinin gig ekonomisinin temeli olduğunu ifade etmektedir. Gerçekten de filmde şirketler, çalışanı “girişimci” sayarak tüm sorumluluğu ona devretmekte; araç, bakım ve yakıt gibi giderleri de çalışanın üzerine yüklemektedir. Bu durum işçi-işveren korumalarını tamamen aşındırır. Bir başka deyişle, filmin girişimci söylemi, uygulamada çalışanların sosyal haklardan yoksun bırakılması demektir. Bu tespiti teorik olarak desteklemek gerekirse, İlhan’a (2019) göre neoliberal politikaların etkisiyle devletin sosyal koruma işlevleri küçülmüş; iş yaşamı esnekliğe göre yapılandırıldıkça güvencesizlik hızla artmıştır. Yani çalışma hayatının bu yeni düzeni, filmdeki gibi bireylerin güvenlik duygusunu yıkmakta, uzun vadeli istikrarı ortadan kaldırmaktadır.

Filmdeki örnekler ve akademik literatür, güvencesizliğin sadece bireysel hatalardan kaynaklanmadığına işaret etmektedir. Srnicek (2017) gibi yazarlar platform kapitalizminin temelinde kârın düşen oranını telafi etmek amacıyla emek üzerindeki korumaların azalmasını gösterirken, Kalleberg (2009) da sınırlı bir iş güvenliği döneminden kopuşu incelemiştir. Bu çerçevede film, neoliberal esnekliğin küresel bir sonucu olarak platform çalışanlarının nasıl kolayca kırılgan hale geldiğini canlandırmaktadır. Hatta bir uzlaşma olarak Çalışma Bakanlığı yetkilileri de aynı değişimi vurgulamaktadır: Bakan Işıkhani, gig ekonomisi ve dijitalleşme gibi olguların işgücü piyasalarında dönüşümü hızlandığını ve kırılgan grupların sosyal koruma ihtiyacını artırdığını belirtmiştir (www.csgeb.gov.tr). Bu durum, Türkiye’de olduğu kadar diğer ülkelerde de iş güvencesizliğinin gündeme geldiğini göstermektedir.

Türkiye’deki hukuki düzenleme henüz platform çalışanlarını kapsamamaktadır. İş Kanunu ve 5510 sayılı SGK Kanunu “bağımlı çalışma” üzerinden hüküm bildirmektedir. Bu kanunlar, iş

ilişkisinin temel unsuru olarak ücret, emek ve işveren-çalışan bağımlılığını içermektedir. Gig ekonomisinde çalışan işçiler, genellikle fiziksel olarak bir işyerine bağlı olmadan ve bağımsız çalışma biçiminde istihdam edilmektedir. Türkiye'deki düzenlemeler ise, bu tür işçilerin tanımlanması ve korunması açısından yetersiz kalmaktadır. Karagöz ve Başkoç (2022), kayıt dışı istihdamı önlemek için geliştirilen 5510/4(1)-b (BAĞ-KUR) hükmü kapsamında esnaf kuryelerin sigortalı olarak değerlendirildiğini, ancak prim ödeme yükümlülüğünün büyük oranda çalışanın kendisine bırakıldığını belirtmektedir. Çalışanlar primlerini düzenli olarak ödemezse, ilerleyen dönemlerde emeklilik planlarından yoksun kalabilmektedir. Görmüş (2020) de benzer biçimde, gig ekonomisinin geleneksel sosyal sigorta güvencelerini tehdit ettiğini vurgulamaktadır. Avrupa'da ise Fransa gibi bazı ülkeler "oto-girişimci" gibi yeni statüler tanımlayarak iş kazası sigortasının kapsamını genişletmeye yönelik adımlar atmıştır (Görmüş, 2020).

Sonuç olarak, filmde yer alan örneklerle uyumlu olarak, ulusal ve uluslararası literatür ve karşılaştırmalı uygulamalar, yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi ile sosyal koruma mekanizmalarının etkinliğinin artırılmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

İlk olarak, çalışma hayatında statü tanımının güncellenmesi gerekmektedir. Türkiye'de İş Kanunu ve Sosyal Sigortalar Kanunu'nda tanımlanan "bağımlı-işveren-çalışan" ayrımının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle gig ekonomisi çalışanları için Fransa'daki "oto-girişimci" benzeri ara statüler veya tamamen yeni bir üçüncü kategori oluşturulabilir.

Dijital platformların iş atama ve değerlendirme algoritmaları şeffaf olmalı, işçilerin bu algoritmalara itiraz etme hakkı tanınmalıdır. Bu tür algoritmaların kapalı ve denetimsiz şekilde işleyişi, çalışanlar açısından ciddi bir belirsizlik ve mağduriyet yaratmaktadır. Özellikle gelir ve performans değerlendirmelerinin algoritmalar yoluyla belirlenmesi, işçilerin haklarını doğrudan etkilemektedir. Örneğin, bazı ülkelerde platformlar çalışanlarına yeniden değerlendirme talep etme hakkı sunmakta ve böylece algoritmik kararların adil biçimde gözden geçirilmesi sağlanmaktadır.

Türkiye'de ise bu konuda henüz yeterli bir düzenleme ve denetim mekanizması bulunmamaktadır. Algoritmik karar süreçleri denetlenmeli, kötüye kullanıma karşı yaptırımlar geliştirilmelidir. Bu denetim, çalışanların iş güvenliği ve haklarının korunması açısından elzemdir. Algoritmaların haksız yere düşük puan vermesi veya iş atamalarını adil şekilde yapmaması, çalışanların gelirlerinde ve iş sürekliliğinde önemli kayıplara yol açabilmektedir.

Bu bağlamda, toplu pazarlık hakkının güçlendirilmesi ve dijital “sendikalaşma” süreçlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Dijital platformlarda çalışanların bir araya gelerek haklarını daha etkin biçimde savunabilmeleri için sendikal örgütlenme olanaklarının artırılması büyük önem taşır. Aksi takdirde, çalışanlar bireysel düzeyde sözleşme yapmaya teşebbüs bile edememekte, haklarını korumada yalnız kalmaktadırlar (Umman, 2022). Sendikal yapılanmaların dijital ortama taşınması, algoritmik adaletsizliğe karşı kolektif savunma mekanizması oluşturmanın yolu olarak öne çıkmaktadır.

Gelir dalgalanmalarına karşı asgari bir güvence (asgari gelir garantisi veya genişletilmiş işsizlik ödeneği gibi) getirilmeli, salgın veya ekonomik kriz gibi dönemlerde hızlı destek programları uygulanmalıdır. Mevcut asgari ücret artışları bile gig çalışanlarına yansımamakta; birikime düşen bu düzenlemenin benzerleri sosyal yardım veya temel gelir mekanizması ile tamamlanabilmektedir. Gig ekonomisinde ücret düşürülerek çalışan maliyetleri en aza indirilmektedir. Bu yüzden devlet eliyle bir taban geliri güvence altına almak kaçınılmazdır.

Gelir dalgalanmalarına karşı asgari bir güvence sağlanması, platform çalışanlarının ve gig ekonomisi emekçilerinin karşı karşıya olduğu belirsizliklerin azaltılması için kritik bir adımdır. Bu kapsamda, asgari gelir garantisi veya genişletilmiş işsizlik ödeneği gibi mekanizmaların devreye alınması gerekmektedir. Özellikle salgın, ekonomik kriz veya benzeri olağanüstü dönemlerde hızlı destek programlarının uygulanması, çalışanların temel yaşam standartlarını koruyabilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır.

Mevcut asgari ücret artışları, gig ekonomisinde çalışanlara doğrudan yansımamakta; platform bazlı çalışanların gelirlerinde istikrarlı bir artış sağlanamamaktadır. Bu nedenle, birikime dayalı bu tür düzenlemelerin, sosyal yardımlar veya temel gelir mekanizması gibi ek desteklerle tamamlanması gerekmektedir. Umman'ın (2022) da vurguladığı üzere, gig ekonomisinde ücretler bilinçli olarak aşağı çekilmekte, çalışan maliyetleri asgariye indirilmektedir. Bu durum, devletin devreye girerek taban bir geliri güvence altına almasını adeta zorunlu kılmaktadır.

Sonuç olarak, gig ekonomisinin ve platform çalışma modellerinin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan gelir güvencesizliği, yalnızca bireysel önlemlerle çözülebilecek bir sorun olmaktan çıkmıştır. Devlet eliyle uygulanacak taban gelir garantisi, sosyal yardım ve kriz destek programları, bu yeni çalışma biçimlerinin yarattığı risklere karşı çalışanların korunmasında temel bir rol üstlenmektedir.

Kaynakça

- Adorno, T. W. (2017), "Minima Moralia: Sakatlanmış Yaşamdan Yansımalar" Çev.: Koçak, O, Doğukan, A, Metis Yay., İstanbul
- Althusser, L. (2003) "İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları", Çev.: Tümertekin, A, İthaki Yay., İstanbul
- Bakın, A. (2023). Platform çalışması ve emeğin artan güvencesizliği. Sosyal Güvenlik Dergisi, 10(2), 161-179.
- Braun, V. & Clarke, V., 2006. Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.
- Byung-Chull H. (2020), "Eros'un İstirabı", Çev.: Öztürk, Ş, Metis Yayınları, İstanbul
- Coşkun, B. (2021), "Neoliberalizm ve Eleştirel Kuram: Neoliberalizmin Teori ve Pratik Uyuşmazlığı", Sosyoloji Notları, 5 (1), 53-76.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (4th ed.). Sage Publications.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2025, 11 Kasım). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2026 yılı bütçesi TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda kabul edildi. Erişim adresi: <https://www.csgb.gov.tr/cgm/haberler/11112025/> Erişim Tarihi: 18.11.2025.
- Dardot, P., & Laval, C. (2009), "Dünyanın Yeni Aklı: Neoliberal Toplum Üzerine Deneme", Çev.: Ergüden, I, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- De Stefano, V., (2016). The Rise of the "Just-in-Time Workforce": On-Demand Work, Crowdwork and Labour Protection in the Gig-Economy. ILO Working Papers, International Labour Organization, Geneva, 1–35s.
- Ertürk, M., (2022). Gig Ekonomisi ile İnsan Kaynakları Yönetimi İlişkisi. ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), 13(2), 229–248.
- Görmüş, A. (2020). Gig ekonomisinde istihdam ve endüstri ilişkileri: İstihdam statüsünden kaynaklanan zorluklar. Sosyal Güvenlik Dergisi, 10(2), 227-244.

İlhan, S. (2019). Neo-liberalizm, esneklik ve güvencesizlik. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29(2), 361-368.

Kalleberg, A. L. (2009). Precarious work, insecure workers: Employment relations in transition. American Sociological Review, 74(1), 1-22.

Kalleberg, A. L., (2011). Good Jobs, Bad Jobs: The Rise of Polarized and Precarious Employment Systems in the United States, 1970s–2000s. Russell Sage Foundation, New York, 295s.

Karagöz, E. & Başkoç, G. (2022). GIG ekonomisi ve esnaf-kuryeler. Sosyal Güvenlik Dergisi (Lebib Yalkın), (219).

Miles, M. B., Huberman, A. M. & Saldaña, J., (2014). Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook (3rd ed.). SAGE Publications.

Patton, M. Q., 2002. Qualitative Research & Evaluation Methods (3rd ed.). SAGE Publications.

Simmel, G, (2006), "Metropol ve Tinsel Hayat", Modern Kültürde Çatışma İçinde, Çev.: Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul

Srnicek, N., (2017). Platform Capitalism. Polity Press, Cambridge, 128s.

Standing, G. (2014) Prekarya-Yeni Tehlikeli Sınıf, Çev: Ergin Bulut, İletişim Yayınları, İstanbul.

Standing, G., (2011). The Precariat: The New Dangerous Class. Bloomsbury Academic, London, 198s.

Uçkaç, A. (2019). Neoliberalizm ve Küreselleşmenin Eğitim Üzerindeki Etkisi. Mülkiye Dergisi, 43(4), 785-809.

Uğuz, H, E, Çalışkan, S, (2022), Neoliberalizm ve Sosyal Politika: Ahlaki ve Politik Değerlerden Yoksun Bir Anlatının Eleştirisi, Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi, 3(2), 11-27.

Umman, U. Ş. (2022). GIG ekonomisi ve direniş: İşçiler “kısa süreliğine” mi tarih sahnesine çıkıyor? Birikim Dergisi.

Ünal, Ö., & Temiz, H. E., (2022). Gig Ekonomisi Bağlamında İş İlişkisi: Uber Örneği. Çalışma ve Toplum, 72, 141–160.

Vallas, S., & Schor, J., (2020). What Do Platforms Do? Annual Review of Sociology, 46, 273–294.

Yalçın Göymen, A. (2017). Neoliberal dönemde siyasal öznelliğin dönüşümü ve rejim tartışmaları. İktisat Dergisi, (536), 24-33.

Yıldırım, İ. (2021). Neoliberal Küreselleşme ve Ailenin Dönüşümü. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (7), 98-120.

Yılmaz, M. & Genel, Z. (2021). Neoliberalizm ve Çalışma Hayatının Biyopolitik İnşası. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 23(41), 252-265.

Yurgiden, H., 2023. Türkiye’de Gig Ekonomisinin İşgücü Piyasasına Etkisi: İşin Olsun Örneği. Research Studies Anatolia Journal, 6(4), 452–475.